

УДК 341.63:343.3:343.7

DOI: <https://doi.org/10.33216/2218-5461/2025-50-2-232-245>

ЗБІР ТА ВЕРИФІКАЦІЯ ДОКАЗІВ У ПРОВАДЖЕННЯХ ПРО ВОЄННІ ЗЛОЧИНИ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

Татаренко І.В.

COLLECTION AND VERIFICATION OF EVIDENCE IN PROCEEDINGS ON WAR CRIMES: THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECTS

Tatarenko I.V.

Стаття присвячена комплексному дослідженню правових проблем збору доказів та їх верифікації у контексті притягнення до кримінальної відповідальності за воєнні злочини. У центрі уваги перебувають особливості національного законодавства України, яке активно розвивається з 2014 року під впливом збройної агресії російської федерації, а також міжнародно-правові стандарти та практичні підходи окремих держав — Ізраїлю, Іраку, Афганістану та Німеччини. На основі аналізу норм Кримінального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України, Римського статуту Міжнародного кримінального суду, Женевських конвенцій, національних кодексів інших країн і рішень Європейського суду з прав людини визначено основні виклики, що постають перед правоохоронними органами при документуванні воєнних злочинів. Особлива увага приділена процесуальним аспектам збору цифрових, документальних та свідчень потерпілих, а також процедурі їх автентифікації для судового розгляду. Висвітлено проблематику втрати доказів через руйнування об'єктів, залякування свідків, обмежений доступ до місць злочинів і недосконалість механізмів міжнародного співробітництва. У статті також системно досліджено стандарти допустимості доказів у міжнародній та національній судовій практиці, особливо в аспекті заборони використання доказів, здобутих із порушенням прав людини. Розглянуто досвід ведення розслідувань у постконфліктних регіонах та запропоновано конкретні шляхи вдосконалення українського законодавства: деталізацію складів воєнних злочинів у Кримінальному кодексі, створення спеціалізованих підрозділів для збору доказів, вдосконалення процесуальних норм щодо роботи з електронними доказами, а також інституціоналізацію міжнародного співробітництва у кримінальних провадженнях за воєнними злочинами. Практичні рекомендації спрямовані на підвищення ефективності документування фактів злочинів і забезпечення справедливого судового розгляду в контексті дотримання міжнародних стандартів правосуддя.

Ключові слова: воєнні злочини, збір доказів, верифікація, кримінальна відповідальність, кри міжнародне право, Україна, ЄСПЛ, міжнародний досвід, процесуальні гарантії, доказове право.

Актуальність. Проблематика збору доказів та їх верифікації у справах про воєнні злочини набуває особливої актуальності в умовах збройних конфліктів XXI століття, зокрема на тлі агресії російської федерації проти України, що триває з 2014 року. Ефективне документування, перевірка та

використання доказів є ключовими передумовами для забезпечення справедливого судового розгляду та притягнення винних до кримінальної відповідальності за порушення норм міжнародного гуманітарного права. Водночас реалії ведення бойових дій, руйнування

об'єктів інфраструктури, переміщення населення, обмежений доступ до місць подій, а також масове поширення цифрових технологій створюють нові виклики для слідчих та прокурорів. Існуючі процесуальні механізми нерідко виявляються недостатніми для ефективного збору, захисту та верифікації доказової бази. Це обумовлює потребу у комплексному дослідженні нормативних, процедурних та практичних аспектів проблематики збору доказів воєнних злочинів із урахуванням міжнародного досвіду, стандартів міжнародних кримінальних трибуналів, практики Європейського суду з прав людини та актуальних тенденцій розвитку цифрових технологій.

Мета дослідження. Метою дослідження є системний аналіз проблем збору, верифікації та оцінки доказів у кримінальних провадженнях за фактами воєнних злочинів, виявлення основних перешкод на шляху забезпечення ефективного документування міжнародних злочинів та розроблення обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення національного кримінального та кримінального процесуального законодавства України з урахуванням міжнародних стандартів, судової практики та досвіду зарубіжних країн.

Стан дослідження проблематики знайшов відображення у спеціальних працях вітчизняних та зарубіжних учених, зокрема Абдул Салама Р., Ахтирської Н.М., Венедіктової І., М.М. Гнатовського, Т.Р. Короткого, Костюченко О.Ю., Котової Л.В., Г.В. Татаренко, Шевчишеної К.П. та інших.

Аналіз наукової діяльності цих дослідників свідчить про багатогранність підходів до проблематики збору та верифікації доказів у кримінальних провадженнях щодо воєнних злочинів. Так, І.В. Татаренко та Л.В. Котова акцентують увагу на правових механізмах імплементації міжнародних стандартів відповідальності за

воєнні злочини в українське кримінальне право, особливо підкреслюючи необхідність адаптації положень Римського статуту [1]. Н.М. Ахтирська та О.Ю. Костюченко присвячують свої дослідження міжнародно-правовим аспектам збору доказів і співпраці держав у кримінальних провадженнях, розкриваючи специфіку процедур екстрадиції та отримання доказів за кордоном [2]. Комплексний підхід до аналізу наукових джерел демонструє і К.П. Шевчишена, яка системно осмислює стан наукових досліджень проблематики воєнних злочинів та окреслює шляхи подальшої розробки криміналістичних методів збору доказів у надскладних умовах конфлікту [3;4].

Серед зарубіжних дослідників варто виділити Раджі Абдул Салама, який спеціалізується на практичних аспектах збору цифрових доказів та їхньому використанні в міжнародному правосудді, зокрема в умовах універсальної юрисдикції [5]. Практичний внесок у розвиток системи документування злочинів зробила і І. Венедіктова, яка під час перебування на посаді Генерального прокурора України запровадила багаторівневу систему збору доказів за участі міжнародних експертів [6]. Водночас Т.Р. Короткий та М.М. Гнатовський зосереджуються на аналізі фундаментальних міжнародно-правових аспектів боротьби з воєнними злочинами, акцентуючи увагу на питаннях юрисдикції, міжнародної відповідальності та захисту прав людини в умовах збройних конфліктів [7; 8]. Г.В. Татаренко аналізує основні труднощі та особливості збору і подання доказів у справах про воєнні злочини, зокрема в контексті правових та практичних викликів, які виникають в умовах сучасних конфліктів. Так ж авторка розглядає значення та застосування стандартів протоколу Берклі в онлайн-розслідуваннях, акцентуючи увагу на їх ролі у забезпеченні достовірності та законності цифрових доказів [9].

Таким чином, у працях зазначених авторів чітко простежуються три основні напрями наукового пошуку: кримінально-правова кваліфікація воєнних злочинів та імплементація міжнародних стандартів, процесуальні механізми збору та верифікації доказів у кримінальних провадженнях, а також міжнародно-правове співробітництво у сфері розслідування й переслідування осіб, відповідальних за воєнні злочини. Багатовекторність і комплексність цих досліджень створюють наукову основу для подальшого розвитку національної правозастосовної практики та сприяють інтеграції українського досвіду в міжнародну систему кримінального правосуддя.

Водночас слід зазначити, що не всі наявні праці повною мірою відображають сучасний стан речей та новітні виклики, зумовлені масштабними збройними конфліктами і широким використанням цифрових технологій у процесі документування злочинів. Попри наявність певного масиву досліджень, проблематика збору та верифікації доказів у справах про воєнні злочини залишається недостатньо комплексно опрацьованою, особливо в умовах гібридної війни, обмеженого доступу до місць вчинення злочинів і масового використання відкритих цифрових джерел. Належного рівня осмислення потребують також питання процесуальної допустимості цифрових доказів, застосування міжнародних стандартів (зокрема положень Берклійського протоколу) у національній правовій системі та удосконалення механізмів міжнародного співробітництва у сфері збору доказової інформації.

Це обумовлює нагальну потребу у подальших глибоких дослідженнях зазначеної проблематики, розробленні практичних рекомендацій і пропозицій для удосконалення кримінального процесуального законодавства України відповідно до міжнародних

стандартів, що діють у сфері документування та переслідування за воєнні злочини.

Воєнні злочини – це особливо тяжкі порушення законів та звичаїв війни, а також інших норм міжнародного гуманітарного права. Українське кримінальне законодавство чітко визначає таке поняття в статті 438 Кримінального кодексу України (ККУ): під воєнними злочинами розуміють навмисне жорстоке поводження з військовополоненими та цивільними особами, незаконне позбавлення волі та захоплення заручників, неприпустиме застосування зброї чи засобів ведення війни, котрі заборонені міжнародними угодами, та інші грубі порушення законів і звичаїв війни [10]. За такі злочини передбачено покарання у вигляді позбавлення волі від 8 до 12 років; якщо дії призвели до загибелі потерпілих чи мають наслідки особливо тяжких насильницьких форм, передбачено строк від 10 років до довічного ув'язнення. Таким чином, український закон інтегрував ключові елементи міжнародних стандартів: багато із перелічених дій вважаються «тяжкими порушеннями Женевських конвенцій» (*grave breaches*), за які держави-учасниці Женевських конвенцій зобов'язані шукати й карати винних згідно з їхніми внутрішніми законами.

Законодавство України за останнє десятиліття зазнало низки змін для посилення відповідальності та спрощення процесу розслідування воєнних злочинів. Зокрема, в жовтні 2014 року було запроваджено главу 24¹ КПК – особливості спеціального (*in absentia*) досудового розслідування таких злочинів [11]. Відповідно до статті 297¹ КПК, спеціальне розслідування здійснюється щодо злочинів (зокрема, передбачених статтями 436–446 ККУ) стосовно підозрюваного, який переховується за кордоном, «з метою ухилення від кримінальної відповідальності» [11]. Клопотання про таке розслідування має

містити інформацію про з'ясування даних про розташування підозрюваного за кордоном та результати звернення правоохоронців до іноземних органів з проханням сприяти розслідуванню [11]. Цей механізм покликаний полегшити судові переслідування воєнних злочинців, які вчиняють дії на тимчасово окупованих чи інших територіях за межами контролю України.

На міжнародному рівні воєнні злочини регулюються Женевськими конвенціями 1949 року та їх Додатковим протоколом, а також Римським статутом Міжнародного кримінального суду (МКС). Зокрема, Римський статут (який Україна приєдналася достроково в 2014–2015 рр.) містить детальні переліки воєнних злочинів (ст. 8), включно з умисним вбивством, торгурою, жорстоким поводженням з цивільними, систематичними атаками на мирне населення, депортаціями та іншими діями. МКС передбачив також принцип командної відповідальності (ст. 28), що дозволяє притягувати до відповідальності керівників за бездіяльність щодо вчинення підлеглими воєнних злочинів [12]. Такі міжнародні підходи дедалі більше імплементуються в національні системи: наприклад, Німеччина у 2002 р. ухвалила «Кодекс про злочини проти міжнародного права» (Völkerstrafgesetzbuch), що імплементує статті Римського статуту. Зокрема, § 8 цього кодексу забороняє «примусове переміщення власних цивільних до окупованої території» (відповідник ст. 8(2)(a)(vii) PC) [13]. Ізраїль, хоч і не є членом МКС, має у своєму Кримінальному кодексі (Покарання злочинів проти ворога) статті, що обмежують порушення законів війни; водночас на практиці там широко застосовується Адміністративний декрет про незаконних бойовиків, який дозволяє безстроково утримувати затриманих бойовиків без кримінального процесу з пониженим стандартом доказів [14; 15]. У

тому числі Ізраїль практикує військові трибунали за розпорядженням армії, де за недостатнього контролю підозрювані частіше відчувають обмежені гарантії (зокрема, зізнання, отримані під тиском, можуть визнаватися допустимими доказами) [14; 15].

Аналітичні звіти і правозастосування в інших країнах також висвітлюють подібні проблеми. У США та деяких європейських державах після конфліктів функціонують спеціальні трибунали (наприклад, після Нюрнбергу чи розпаду Югославії) із широкими повноваженнями для збору доказів, але і тими ж викликами щодо їхньої верифікації. У Іраку, де десятиліттями відбувалися масові воєнні злочини (санкціоновані режимом Саддама Хусейна чи вчинили «Ісламська держава»), зараз діє Спеціальна команда ООН (UNITAD). Представник UNITAD повідомив РБ ООН, що команда створює центральний архів «єдиного сховища оцифрованих доказів проти Даш (ІДІЛ)» для підтримки судових переслідувань злочинців [16]. Це підкреслює важливість уніфікованого зберігання і верифікації матеріалів (фотографій, документів, свідчень), а також передачі їх іракській правовій системі. Афганістан також оновив своє законодавство – новий Кримінальний кодекс 2017 року прямо кодифікував міжнародні злочини (геноцид, злочини проти людяності, воєнні злочини, агресію) та встановив відповідальність командирів за недієвість щодо цих злочинів [17]. Проте з виведенням контингенту НАТО і приходу до влади Талібану у 2021 році постало питання збереження напрацьованих доказів: правозахисники попередили, що без негайного захисту та евакуації архівів (свідчень жертв, даних експертиз масових поховань тощо) ці дані можуть бути знищені або викривлені, що підіриватиме будь-які спроби міжнародного розслідування [18].

Реальні обставини збройного конфлікту створюють низку унікальних труднощів для збору та верифікації доказів воєнних злочинів. По-перше, самі місця злочинів часто опинилися в зоні бойових дій чи тимчасової окупації. Це призводить до руйнування слідів (наприклад, знищення обстрілом будівлі чи ліквідація могили із тілами жертв), а також утруднює роботу слідчих. Ускладнюється вилучення фізичних доказів (фрагментів зброї, ДНК-матеріалів тощо) і проведення експертиз – до прикладу, доступ кінологів чи криміналістів може бути обмеженим мінами, нерозірваними боєприпасами або тривалою загрозою атак.

По-друге, жертви та свідки воєнних злочинів часто перебувають у надзвичайно вразливому становищі. Вони можуть чинити опір надаванню свідчень через страх за своє життя і життя рідних (відплата з боку військових осіб чи бойовиків). Багато жертв виїхали за кордон як біженці або переховуються в невідконтрольних зонах. Це породжує проблему залучення таких свідків до процесу – наприклад, їхні покази можуть даватися дистанційно, за допомогою відеозв'язку. Юридична наука визнає, що необхідно забезпечити доведення істинності їхніх показів (наявність при цьому перекладача, відеофіксація, нотаріальна сертифікація свідчень тощо), однак на практиці ця процедура є технічно складною.

Третя проблема – доведення факту особистої причетності чи наміру. Воєнні злочини часто вчиняються групами в масовому порядку (приклад – розстріли полонених чи тортури), що утруднює індивідуалізацію вини. Міжнародна практика визнає суперечливість позиції «я виконував наказ». Згідно з Римським статутом, підлеглий солдат не звільняється від відповідальності за тяжкі злочини війни за посилення на наказ (ст. 33 RS), якщо наказ було явно незаконним. Українська судова

практика також підкреслює, що доведення факту злочину та умислу на нього має будуватися на сукупності об'єктивних даних: рапорти, служби зв'язку, експертні висновки, документи підрозділу тощо. У цьому контексті важливими стають матеріали розвідки та контррозвідки – проте їхнє використання в суді може викликати юридичні питання про легальність отримання і доступності.

Четвертий комплекс питань пов'язаний із електронними і медійними доказами. Сучасні конфлікти супроводжуються масовою фіксацією відео-, фото- і аудіоданих: мобільні телефони бійців та цивільних, дрони, супутникові знімки, соцмережі. Для судового визнання таких доказів необхідне підтвердження автентичності (метадані, експертиза зйомки тощо). Наприклад, визначення часу, місця та умов фіксації стає спірним, якщо є ризик цифрового монтажу чи «deep fake». У зв'язку з цим слід доопрацювати положення КПК про електронні докази, запровадивши суворий ланцюг володіння (chain of custody) і зберігання таких даних, аби запобігти підтасовці (наприклад, сертифіковані криптографічні журнал-файли камер).

Важливим аспектом є також забезпечення прав людини підозрюваних і обвинувачених. Європейський суд з прав людини у своїй практиці неодноразово підкреслював, що докази, отримані шляхом жорстокого поводження або катувань, є абсолютно недопустимими в суді [19]. Відтак будь-яке свідчення, отримане під тиском (навіть частковим порушенням 3-ї статті ЄКПЛ «заборона катувань»), автоматично позбавляє суд справедливості [19]. Аналогічний принцип справедливого суду (стаття 6 ЄКПЛ) вимагає, щоб сторони мали доступ до всіх доказів і могли їх досліджувати. В умовах війни це створює реальні виклики: наприклад, часто

залишається нез'ясованим, наскільки широко держава-слідство розкриває матеріали (зокрема, розвідувальних служб) обвинуваченому. У Ізраїлі, як і в багатьох інших країнах, органи військової юстиції можуть не розкривати деякі секретні дані, посилаючись на «державну безпеку». Це означає, що оборона не може зіставити частину доказів із власною версією подій, що створює напруженість між воєнними потребами та юридичними гарантіями.

Однією з найважливіших інноваційних ініціатив у сфері міжнародного кримінального судочинства є Берклійський протокол щодо цифрової документації порушень прав людини (*Berkeley Protocol on Digital Open Source Investigations*), оприлюднений у 2020 році [20]. Документ розроблено Лабораторією прав людини Університету Каліфорнії в Берклі спільно з Управлінням Верховного комісара ООН з прав людини (OHCHR). Його створення стало відповіддю на актуальну потребу в стандартизації процедур збору, аналізу, верифікації та збереження цифрових доказів, особливо в контексті розслідування воєнних злочинів, злочинів проти людяності та геноциду.

В умовах сучасних збройних конфліктів, коли цифрові технології стали невід'ємною частиною як ведення бойових дій, так і документування порушень прав людини, виникла гостра необхідність забезпечення процесуальної придатності електронних доказів. Протокол Берклі закладає єдиний підхід, що дозволяє підвищити довіру до відкритих джерел інформації та забезпечити їх допустимість у судових процесах на національному та міжнародному рівнях.

Робота з цифровими відкритими джерелами за Протоколом Берклі базується на суворому дотриманні кількох ключових етапів.

Першочерговим завданням є визначення цілей і об'єктів збору даних. Слідчі повинні встановити, які злочини планується документувати, визначити відповідні відкриті джерела (соціальні мережі, супутникові знімки, відео з місця подій) і розробити методи верифікації та обробки інформації. Приклад: документування обстрілу драматичного театру в Маріуполі у 2022 році [21]. Дані збиралися з супутникових знімків Махаг Technologies, відеоматеріалів місцевих жителів, а також повідомлень у Telegram-каналах. Цілі збору полягали у встановленні факту цілеспрямованої атаки на цивільний об'єкт.

Наступний етап передбачає підтвердження справжності цифрового контенту: перевірку метаданих файлів (дата, час, GPS-координати); геолокаційний аналіз на відповідність реальній місцевості; перехресну верифікацію даних із незалежними джерелами. Приклад: у справі про обстріл вокзалу в Краматорську (2022 р.) [22], журналісти Bellingcat встановили автентичність відео за допомогою метаданих, аналізу типу ракети та порівняння супутникових знімків місцевості.

Для забезпечення доказової сили необхідно документувати кожен етап роботи з даними, захищати їх за допомогою шифрування та створювати резервні копії на надійних серверах. Приклад: звіти про зникнення цивільних осіб у Херсонській області документувалися Human Rights Watch із застосуванням ланцюгового протоколу шифрування даних [23].

Збір цифрових доказів повинен проводитися з дотриманням принципів безпеки джерел та інформованої згоди постраждалих. Приклад: Amnesty International у розслідуванні порушень прав людини в Іраку використовувала кодовані ідентифікатори для свідків [24].

Усі етапи збору, обробки і перевірки даних повинні бути детально задокументовані. Це гарантує прозорість процедур та дозволяє захистити достовірність доказів у суді. Приклад: Міжнародний кримінальний суд вимагав надати повний лог-файл обробки відеодоказів щодо справи Джозефа Коні, лідера Угандійської LRA [24].

Застосування процедур Протоколу Берклі має кілька важливих наслідків для кримінального переслідування за воєнні злочини:

1. Підвищення якості доказової бази. Стандартизація методів збору і верифікації запобігає використанню фальшивих або змінених даних.

2. Забезпечення процесуальної справедливості. Дотримання процедур дозволяє уникнути виключення доказів через порушення прав людини або процесуальних норм.

3. Міжнародне визнання доказів. Докази, задокументовані відповідно до Протоколу, приймаються Міжнародним кримінальним судом, Європейським судом з прав людини та іншими міжнародними органами.

4. Інтеграція інноваційних технологій. Застосування штучного інтелекту для обробки великих обсягів даних дозволяє швидко виявляти та систематизувати свідчення злочинів.

5. Ефективна відповідь на гібридні загрози. Протокол дозволяє документувати складні випадки гібридної агресії, які поєднують військові, інформаційні та кібератаки.

В умовах збройної агресії проти України (з 2014 року) імплементація процедур Протоколу Берклі є критично важливою для забезпечення належного розслідування воєнних злочинів. Необхідно законодавчо закріпити обов'язковість документування цифрових доказів за міжнародними стандартами; створити єдину захищену

національну базу даних цифрових доказів; підвищити рівень кваліфікації слідчих, прокурорів і суддів у сфері роботи з цифровими матеріалами.

Впровадження цих заходів значно посилить спроможність української правової системи притягувати винних до відповідальності та захищати права жертв війни.

В Україні початковий етап розслідування воєнних злочинів ведуть зацікавлені слідчі органи (СБУ, ДБР, Національна поліція за участю ОГП). Європейський суд з прав людини і практика інших міжнародних трибуналів закликають забезпечити повагу процесуальних гарантій навіть у такому контексті. Українські суди починають формувати прецеденти – наприклад, у низці рішень апеляційних і касаційних інстанцій визнано, що документи про зниклих безвісти та свідчення цивільних потерпілих можуть слугувати доказами у справах про порушення законів війни. Однак повноцінних вироків за ст. 438 ККУ ще мало: це пов'язано з тим, що багато російських підозрюваних перебувають за межами контролю України. Саме тому параграф 297¹ КПК вказує на необхідність участі міжнародних структур. Згідно з цим положенням, прокурор зобов'язаний звернутися до компетентних органів іноземних держав за додатковою інформацією та документами. Така процедура фактично виражає принцип міжнародного співробітництва у розслідуванні воєнних злочинів – хоча на практиці часто можна стикнутися з формальним заповненням клопотань та затримками у відповідях від інших країн, особливо коли йдеться про державу-агресора чи її союзників.

Міжнародні судові органи вже почали реагувати на воєнні злочини в Україні. Так, Міжнародний кримінальний суд видав 17 березня 2023 р. ордери на арешт президента рф та його представниці з прав дитини за

воєнні злочини – насильницьку депортацію українських дітей до росії [26]. У пресрелізі МКС детально наведено, що підозрювані нібито відповідальні за організацію «незаконного вивезення» дітей з окупованих територій (ст.8 РС) та що «є підстави вважати, що пан Путін несе індивідуальну відповідальність за відповідні злочини (як безпосередньо, так і за бездіяльність як командир, ст.28 РС)» [26]. Хоч сам текст рішень суду не розкриває весь масив доказів (адже значна частина інформації залишається закритою), публічна заява МКС підкреслює, що йдеться про злочини, встановлені на основі масових свідчень, документів про обмін дітей, звукозаписів і решти матеріалів, зібраних слідством. Цей випадок демонструє принцип, що навіть найвищі посадовці можуть бути притягнуті до відповідальності – за умови зібрання достатньо доказів, які згодом будуть допущені до суду.

Паралельно ООН та правозахисники приділяють увагу системному збиранню інформації. Про те, що масштаби воєнних злочинів в Україні справді колосальні, свідчать і звіти громадських організацій. За оцінками правозахисників, з початку війни у 2014 році по 2023 рік зафіксовано десятки тисяч потенційних воєнних злочинів РФ проти України. Наприклад, тільки за останні два роки за даними Офісу генерального прокурора у межах повномасштабного вторгнення було зареєстровано понад 100 тис. злочинів (включно з масовими злочинами проти цивільних) [27]. На практиці це фіксуються як поодинокі провадження (розстріл одного полоненого чи обстріл будинку) і масові (розслідуються організаційними провадженнями). Міжнародні організації відзначають, що, як і в Іраку, вже сьогодні створюються єдині сховища свідчень жертв – це дозволяє систематизувати докази. Наприклад, на окупованій території Донбасу документує

свою діяльність Офіс прокурора МКС та інші місії, які детально фіксують кожен факт насильства: імена потерпілих, місця події, дані свідків.

Висновки. Отже, головною проблемою є відрив «між війною та судом»: докази часто не узгоджуються з класичним кримінальним процесом. Для їхнього вирішення потрібно кілька кроків у законодавстві. По-перше, доцільно розширити і деталізувати визначення воєнних злочинів у Кримінальному кодексі. Зокрема, можна доповнити статтю 438 пунктом про заборону застосування конкретних видів забороненої зброї (наприклад, хімічної, фугасних снарядів) чи методів (цифрового знімання безконтрольних обстрілів). Також варто прямо передбачити злочин переміщення населення (депортацію) в окупованих умовах, що є окремим гріхом відповідно до Римського статуту. Слід закріпити у законі поняття «командна відповідальність» (як це вже зроблено в АПК 2017 р. Афганістану [28]), і чітко прописати, які саме докази підтверджуватимуть бездіяльність командира (звітність, донесення, наради керівництва).

По-друге, у Кримінальному процесуальному кодексі слід закріпити принципи та процедури роботи з доказами воєнних злочинів. Наприклад, доповнити КПК статтями про особливий режим обробки цифрових доказів: передбачити нотаріальне підтвердження електронних копій, аудіовізуальних файлів, зберігання оригіналів на захищених серверах. Ввести вимогу до правоохоронних органів одразу інформувати міжнародних партнерів (Interpol, Національне бюро інтерполу) про осіб, підозрюваних у воєнних злочинах, з можливістю оголошення їх у розшук за угодою про взаємну допомогу. Крім того, необхідно розвивати практики відеоконференцій: КПК має прямо дозволити допит свідків та обвинувачених через відеозв'язок за участю судді, перекладача та

сторони захисту, з дотриманням усіх процедур безпеки. Це дозволить опитувати осіб, які перебувають за кордоном чи в зоні бойових дій.

Третім напрямом є посилення міжнародного співробітництва. Уже сьогодні стаття 297² КПК зобов'язує слідство звертатися з клопотаннями до іноземних держав, але можна деталізувати цю норму: встановити чіткі строки обробки запитів, процедуру надсилання їх у єдиному форматі, узгодженому з міжнародними стандартами. Важливо передбачити можливість передачі доказів (напр. матеріалів розслідувань на носіях інформації) та експертної допомоги від закордонних партнерів. Крім того, законодавчо має гарантуватися надання статусу зацікавленої особи чи потерпілого жертвам воєнних злочинів – щоб вони мали право вивчати справу і оскаржувати процесуальні рішення.

Четвертий блок пропозицій стосується експертної та матеріально-технічної підтримки слідчих: варто передбачити в бюджеті фінансування спеціалізованих криміналістичних лабораторій (біологічних, цифрових, балістичних), які зможуть негайно виїжджати на місця подій. Законодавцю слід ухвалити окрему програму чи рішення Ради нацбезпеки про координацію пошуку та збереження доказів воєнних злочинів. Наприклад, як це зроблено у деяких країнах ЄС, потрібно запровадити навчальні курси для прокурорів/слідчих з міжнародного гуманітарного права та збору доказів війни.

П'ятий блок стосується питання внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань (ЄРДР), який функціонує як електронна база даних для реєстрації кримінальних проваджень в Україні. Його створення та розвиток спрямовані на забезпечення прозорості, оперативності та ефективності досудових розслідувань.

Як справедливо зауважують М.О. Беспалов і Г.М. Гриценко, існують певні проблемні аспекти у функціонуванні ЄРДР [29]. Зокрема, науковці наголошують на необхідності удосконалення механізмів внесення інформації до реєстру та забезпечення доступу до неї осіб, яких вона стосується, у відповідності до вимог практики європейського законодавства.

Практика засвідчує, що ЄРДР часто містить лише базові відомості про злочини без подальшого детального оновлення інформації, що ускладнює проведення повноцінного розслідування та встановлення всіх обставин подій. Особливу складність становить верифікація доказів, зібраних із відкритих джерел, зокрема фото- і відеоматеріалів із соціальних мереж, адже процесуальне оформлення таких даних потребує спеціалізованих технічних засобів і відповідних процедур. Водночас відсутня налагоджена інтеграція між національним реєстром та міжнародними або незалежними платформами збору доказів воєнних злочинів, що знижує ефективність співпраці в галузі документування злочинів для цілей міжнародного правосуддя.

Додаткову проблему становить нестача кваліфікованих слідчих та експертів, здатних здійснювати належний збір і оцінку специфічних доказів, характерних для справ про воєнні злочини. Окрім того, досі не створено окремої підсистеми в межах ЄРДР для реєстрації таких проваджень, що значно ускладнює аналіз та систематизацію відповідної інформації. Особливої гостроти набуває питання збору доказів на тимчасово окупованих територіях, де часто унеможливлений своєчасний доступ до місць подій.

З огляду на вказані обставини, нагальною є необхідність реформування підходів до роботи з ЄРДР: запровадження більш досконалих механізмів внесення та

верифікації інформації, дотримання стандартів відкритості доступу до даних для потерпілих та їхніх представників, а також забезпечення відповідності процедур європейським стандартам і практиці Європейського суду з прав людини. Такі заходи мають стати основою для підвищення ефективності розслідувань воєнних злочинів та справжнього забезпечення захисту прав людини навіть у найскладніших умовах війни.

Насамкінець, варто наголосити, що ефективне розслідування воєнних злочинів неможливе без гарантій захисту прав самих обвинувачених. У законодавстві необхідно чітко закріпити заборону на використання в судових процесах доказів, отриманих із порушенням ст. 3 Європейської конвенції з прав людини (заборона катувань), а також забезпечити право на правову допомогу та участь адвоката під час допитів, як цього вимагають стандарти ЄСПЛ. Також доцільно розробити Інструкцію щодо залучення перекладачів та психологів для роботи з особами, які зазнали психологічної травми внаслідок війни.

Таким чином, збір і верифікація доказів воєнних злочинів вимагають синергії між воєнними, правоохоронними і судовими інституціями, а також суттєвого оновлення законодавчої бази. Лише комплексне покращення процедур збору, фіксації та збереження доказів, підкріплене гарантіями справедливого суду і посиленням міжнародного співробітництва, дозволить Україні ефективно здійснювати правосуддя щодо воєнних злочинів і підтверджувати свою відданість верховенству права навіть у найскладніші історичні моменти.

Література:

1. Татаренко І.В., Котова Л.В. Кримінальна відповідальність за воєнні злочини в Україні в контексті імплементації норм Римського статуту Міжнародного кримінального суду // *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2024. № 2 (48). С. 236–248. URL: <https://journals.snu.edu.ua/index.php/app/article/view/961/920> (дата звернення: 28.04.2025).
2. Ахтирська Н.М., Костюченко О.Ю. Міжнародне співробітництво під час кримінального провадження: навч. посіб. Київ: Інтерсервіс, 2021. 256 с.
3. Шевчишена К. Особливості визначення обставин, що підлягають встановленню під час розслідування воєнних злочинів в Україні. *KELM*. 2023. № 7 (59). С. 190–198. (Республіка Польща) URL: kelmczasopisma.com/ua/viewpdf/11429. DOI: <https://doi.org/10.51647/kelm.2023.7.30>
4. Шевчишена К. П. Окремі засади проведення слідчого експерименту під час розслідування воєнних злочинів. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2023. Вип. 5. С. 324–332. URL: nvppp.in.ua/vip/2023/5/55.pdf. DOI: <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2023.5.53>
5. Абдул Салам Р. Documentation of International Crimes: Practical Approaches to Collecting Open Source Evidence // *Reckoning Project Reports*. — 2023. — Режим доступу: <https://reckoningproject.com> (дата звернення: 28 квітня 2025).
6. Венедіктова обговорила із аналітиком Justice Rapid Response розслідування воєнних злочинів // *LB.ua*. — 2021. — 25 вересня. — Режим доступу: https://lb.ua/society/2021/09/25/494807_venediktova_obgovorila_iz.html (дата звернення: 28 квітня 2025).
7. Короткий Т.Р. Воєнні злочини: визначення, історія виникнення, закони та юрисдикція // Центр прав людини ZMINA. 2024. URL: <https://zmina.info/instructions/shho-take-voyenni-zlochyny-vyznachennya-istoriya-vynykennya-zakony-ta-yurysdykciya/> (дата звернення: 28.04.2025).
8. Гнатовський М.М. Міжнародно-правові засоби боротьби з воєнними злочинами // *Вісник Національної академії правових наук України*. 2023. № 4. С. 55–64.
9. Татаренко Г.В., Черенкова М.С. Зміст і значення стандартів протоколу Берклі при здійсненні онлайн-розслідувань // *Правові засоби забезпечення та захисту прав людини: вітчизняний та зарубіжний досвід*. Матеріали Всеукраїнської

науково-практичної конференції. - 2022. - С. 443–450. URL: <http://pravo-snu.com.ua/wp-content/uploads/2022/12/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%8F-%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D1%8C-2022.pdf>

10.Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2341-14> (дата звернення: 28 квітня 2025).

11.Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/go/4651-17> (дата звернення: 28 квітня 2025).

12.Rome Statute of the International Criminal Court (last amended 2010) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.icc-cpi.int/resource-library/Documents/RS-Eng.pdf>. — Дата звернення: 27.04.2025.

13.Völkerstrafgesetzbuch (VStGB) vom 26. Juni 2002 (BGBl. I S. 2254) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.gesetze-im-internet.de/vstgb/>. — Дата звернення: 27.04.2025.

14. Kozlov N. Taking War to Court // Verfassungsblog. — 23 лютого 2024. — Режим доступу: <https://verfassungsblog.de/taking-war-to-court/> (дата звернення: 28 квітня 2025).

15.Israel Defence Forces. Administrative Detention in Israel [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.idf.il/en/minisites/legal/administrative-detention/>.

16.United Nations. Security Council. Holding Perpetrators Accountable for International Crimes Committed in Iraq Is Crucial, Speakers Tell Security Council. 5 December 2023. URL: <https://press.un.org/en/2023/sc15312.doc.htm> (дата звернення: 28.04.2025).

17.Iraq. Iraqi Penal Code (Law No. 111 of 1969). NATLEX, International Labour Organization. URL: https://natlex.ilo.org/dyn/natlex2/r/natlex/fe/details?p3_isn=57206 (дата звернення: 28.04.2025).

18.Milaninia, N. Evidence Destruction and the Crisis in Afghanistan. Just Security, 20 серпня 2021. URL: <https://www.justsecurity.org/77831/evidence-destruction-and-the-crisis-in-afghanistan/> (дата звернення: 28.04.2025).

19.Council of Europe. Guide on Article 6: Right to a Fair Trial (Criminal Limb). Strasbourg: Council of Europe/European Court of Human Rights, 2014. URL: <https://rm.coe.int/1680304c4e> (дата звернення: 28.04.2025).

20.Berkeley Protocol on Digital Open Source Investigations: A Practical Guide to Human Rights and Criminal Accountability Investigations. Berkeley: University of California, Berkeley; United Nations Human Rights Office, 2020. 125 p. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/BerkeleyProtocol.pdf>. — Дата звернення: 28.04.2025.

21. Amnesty International. Ukraine: Deadly Attack on Mariupol Theatre a Clear War Crime [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2022/06/ukraine-deadly-attack-on-mariupol-theatre-a-clear-war-crime/>. — Дата звернення: 28.04.2025.

22. Bellingcat. Evidence Suggests Russian Missile Responsible for Kramatorsk Train Station Attack [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.bellingcat.com/news/2022/04/10/evidence-suggests-russian-missile-responsible-for-kramatorsk-train-station-attack/>. — Дата звернення: 28.04.2025.

23.Human Rights Watch. Ukraine: War Crimes Against Civilians Documented [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.hrw.org/news/2022/04/21/ukraine-war-crimes-against-civilians-documented>. — Дата звернення: 28.04.2025.

24.Amnesty International. Iraq: Accountability Crucial After Decades of Abuse [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.amnesty.org/en/latest/campaigns/2018/12/iraq-accountability-decade-abuse/>. — Дата звернення: 28.04.2025.

25.International Criminal Court. Situation in Uganda: Prosecutor v. Joseph Kony and Vincent Otti [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.icc-cpi.int/uganda/kony>. — дата звернення: 28.04.2025.

26.Situation in Ukraine: ICC Judges Issue Arrest Warrants Against Vladimir Vladimirovich Putin and Maria Alekseyevna Lvova-Belova." *International Criminal Court*, 17 Mar. 2023, <https://www.icc->

[cpi.int/news/situation-ukraine-icc-judges-issue-arrest-warrants-against-vladimir-vladimirovich-putin-and.](https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2023_prezent/Prezent_voen_zloch.pdf)

27. Мазур М. Воєнні злочини (ст. 438 КК України): презентація. Верховний Суд, 2023. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2023_prezent/Prezent_voen_zloch.pdf (дата звернення: 28.04.2025).

28. Afghanistan. Кримінальний кодекс, 2017. Кабул: Міністерство юстиції Афганістану, 15 травня 2017. 916 с. URL: https://natlex.ilo.org/dyn/natlex2/r/natlex/fe/details?p3_isn=105003 (дата звернення: 28.04.2025).

29. Беспалов М.О., Гриценко Г.М. Деякі практичні аспекти внесення інформації в Єдиний реєстр досудових розслідувань. URL: <https://dspace.snu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/d032442-5370-48a8-83c5-7129ff4c8fde/content> (дата звернення: 28.04.2025).

Reference:

1. Tatarenko I.V., Kotova L.V. Kryminalna vidpovidalnist za voenni zlochyyny v Ukraini v konteksti implementatsii norm Rymskoho statutu Mizhnarodnoho kryminalnoho sudu // Aktualni problemy prava: teoriia i praktyka. 2024. № 2 (48). S. 236–248. URL: <https://journals.snu.edu.ua/index.php/app/article/view/961/920> (дата звернення: 28.04.2025).

2. Akhtyrskaya N.M., Kostiuchenko O.Iu. Mizhnarodne spivrobitnytstvo pid chas kryminalnoho provadzhennia: navch. posib. Kyiv: Interservis, 2021. 256 s.

3. Shevchyshena K. Osoblyvosti vyznachennia obstavyn, shcho pidliahaiut vstanovlenniu pid chas rozsliduvannia voienynykh zlochyyniv v Ukraini. KELM. 2023. № 7 (59). S. 190–198. (Respublika Polshcha) URL: kelmczasopisma.com/ua/viewpdf/11429. DOI: <https://doi.org/10.51647/kelm.2023.7.30>

4. Shevchyshena K. P. Okremi zasady provedennia slidchoho eksperymentu pid chas rozsliduvannia voienynykh zlochyyniv. Naukovyi visnyk publichnoho ta pryvatnoho prava. 2023. Vyp. 5. S. 324–332. URL: nvppp.in.ua/vip/2023/5/55.pdf. DOI: <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2023.5.53>

5. Abdul Salam R. Documentation of International Crimes: Practical Approaches to Collecting Open Source Evidence // Reckoning Project Reports. — 2023. — Rezhym dostupu: <https://reckoningproject.com> (дата звернення: 28 квітня 2025).

<https://reckoningproject.com> (дата звернення: 28 квітня 2025).

6. Venediktova obhovoryla iz analitykom Justice Rapid Response rozsliduvannia voienynykh zlochyyniv // LB.ua. — 2021. — 25 veresnia. — Rezhym dostupu: https://lb.ua/society/2021/09/25/494807_venediktova_obgovorila_iz.html (дата звернення: 28 квітня 2025).

7. Korotkyi T.R. Voienni zlochyyny: vyznachennia, istoriia vynyknennia, zakony ta yurysdyktsiia // Tsentr prav liudyny ZMINA. 2024. URL: <https://zmina.info/instructions/shho-take-voenni-zlochyyny-vyznachennia-istoriya-vynyknennia-zakony-ta-yurysdyktsiia/> (дата звернення: 28.04.2025).

8. Hnatovskyi M.M. Mizhnarodno-pravovi zasoby borotby z voienynykh zlochyynamy // Visnyk Natsionalnoi akademii pravovykh nauk Ukrainy. 2023. № 4. S. 55–64.

9. Tatarenko H.V., Cherenkova M.S. Zmist i znachennia standartiv protokolu Berkli pry zdiisnenni onlain-rozsliduvan // Pravovi zasoby zabezpechennia ta zakhystu prav liudyny: vitchyzniani ta zarubizhnyi dosvid. Materialy Vseukrainskoi naukovopraktychnoi konferentsii. - 2022. - S. 443–450. URL: <http://pravo-snu.com.ua/wp-content/uploads/2022/12/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%8F-%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D1%8C-2022.pdf>

10. Kryminalnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 5 kvitnia 2001 roku № 2341-III. — Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2341-14> (дата звернення: 28 квітня 2025).

11. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 13 kvitnia 2012 roku № 4651-VI. — Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/go/4651-17> (дата звернення: 28 квітня 2025).

12. Rome Statute of the International Criminal Court (last amended 2010) [Elektronnyi resurs]. — Rezhym dostupu: <https://www.icc-cpi.int/resource-library/Documents/RS-Eng.pdf>. — Data звернення: 27.04.2025.

13. Völkerstrafgesetzbuch (VStGB) vom 26. Juni 2002 (BGBl. I S. 2254) [Elektronnyi resurs]. — Rezhym dostupu: <https://www.gesetze-im-internet.de/vstgb/>. — Data звернення: 27.04.2025.

14. Kozlov N. Taking War to Court // Verfassungsblog. — 23 liutoho 2024. — Rezhym dostupu: <https://verfassungsblog.de/taking-war-to-court/> (data zvernennia: 28 kvitnia 2025).
15. Israel Defence Forces. Administrative Detention in Israel [Elektronnyi resurs]. — Rezhym dostupu: <https://www.idf.il/en/minisites/legal/administrative-detention/>.
16. United Nations. Security Council. Holding Perpetrators Accountable for International Crimes Committed in Iraq Is Crucial, Speakers Tell Security Council. 5 December 2023. URL: <https://press.un.org/en/2023/sc15312.doc.htm> (data zvernennia: 28.04.2025).
17. Iraq. Iraqi Penal Code (Law No. 111 of 1969). NATLEX, International Labour Organization. URL: https://natlex.ilo.org/dyn/natlex2/r/natlex/fe/details?p3_isn=57206 (data zvernennia: 28.04.2025).
18. Milaninia, N. Evidence Destruction and the Crisis in Afghanistan. Just Security, 20 serpnia 2021. URL: <https://www.justsecurity.org/77831/evidence-destruction-and-the-crisis-in-afghanistan/> (data zvernennia: 28.04.2025).
19. Council of Europe. Guide on Article 6: Right to a Fair Trial (Criminal Limb). Strasbourg: Council of Europe/European Court of Human Rights, 2014. URL: <https://rm.coe.int/1680304c4e> (data zvernennia: 28.04.2025).
20. Berkeley Protocol on Digital Open Source Investigations: A Practical Guide to Human Rights and Criminal Accountability Investigations. Berkeley: University of California, Berkeley; United Nations Human Rights Office, 2020. 125 p. [Elektronnyi resurs]. — Rezhym dostupu: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/BerkeleyProtocol.pdf>. — Data zvernennia: 28.04.2025.
21. Amnesty International. Ukraine: Deadly Attack on Mariupol Theatre a Clear War Crime [Elektronnyi resurs]. — Rezhym dostupu: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2022/06/ukraine-deadly-attack-on-mariupol-theatre-a-clear-war-crime/>. — Data zvernennia: 28.04.2025.
22. Bellingcat. Evidence Suggests Russian Missile Responsible for Kramatorsk Train Station Attack [Elektronnyi resurs]. — Rezhym dostupu: [https://www.bellingcat.com/news/2022/04/10/evidence-suggests-russian-missile-responsible-for-](https://www.bellingcat.com/news/2022/04/10/evidence-suggests-russian-missile-responsible-for-kramatorsk-train-station-attack/)
- kramatorsk-train-station-attack/. — Data zvernennia: 28.04.2025.
23. Human Rights Watch. Ukraine: War Crimes Against Civilians Documented [Elektronnyi resurs]. — Rezhym dostupu: <https://www.hrw.org/news/2022/04/21/ukraine-war-crimes-against-civilians-documented>. — Data zvernennia: 28.04.2025.
24. Amnesty International. Iraq: Accountability Crucial After Decades of Abuse [Elektronnyi resurs]. — Rezhym dostupu: <https://www.amnesty.org/en/latest/campaigns/2018/12/iraq-accountability-decade-abuse/>. — Data zvernennia: 28.04.2025.
25. International Criminal Court. Situation in Uganda: Prosecutor v. Joseph Kony and Vincent Otti [Elektronnyi resurs]. — Rezhym dostupu: <https://www.icc-cpi.int/uganda/kony>. — data zvernennia: 28.04.2025.
26. Situation in Ukraine: ICC Judges Issue Arrest Warrants Against Vladimir Vladimirovich Putin and Maria Alekseyevna Lvova-Belova." International Criminal Court, 17 Mar. 2023, [https://www.icc-cpi.int/news/situation-ukraine-icc-judges-issue-arrest-warrants-against-vladimir-vladimirovich-putin-and-](https://www.icc-cpi.int/news/situation-ukraine-icc-judges-issue-arrest-warrants-against-vladimir-vladimirovich-putin-and-maria-alekseyevna-lvova-belova)
27. Mazur M. Voienni zlochyny (st. 438 KK Ukrainy): prezentatsiia. Verkhovnyi Sud, 2023. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2023_prezent/Prezent_voe_n_zloch.pdf (data zvernennia: 28.04.2025).
28. Afghanistan. Kryminalnyi kodeks, 2017. Kabul: Ministerstvo yustytisii Afhanistanu, 15 travnia 2017. 916 s. URL: https://natlex.ilo.org/dyn/natlex2/r/natlex/fe/details?p3_isn=105003 (data zvernennia: 28.04.2025).
29. Bepalov M.O., Hrytsenko H.M. Deiaki praktychni aspekty vnesennia informatsii v Yedynyi reiestr dosudovykh rozsliduvan. URL: <https://dspace.snu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/d032442-5370-48a8-83c5-7129ff4c8fde/content> (data zvernennia: 28.04.2025).
- Tatarenko I.V. Collection and verification of evidence in proceedings on war crimes: theoretical and practical aspects. — Article.***
The article is devoted to an in-depth study of the legal issues surrounding the collection and verification of evidence in the context of holding

individuals criminally responsible for war crimes. The research focuses on the development of Ukraine's national legislation since 2014, under the impact of the Russian Federation's armed aggression, and examines international legal standards and practical approaches from specific countries — Israel, Iraq, Afghanistan, and Germany. Based on the analysis of the Criminal Code of Ukraine, the Criminal Procedure Code of Ukraine, the Rome Statute of the International Criminal Court, the Geneva Conventions, national criminal codes of foreign states, and the case law of the European Court of Human Rights, the article identifies the key challenges facing law enforcement in documenting war crimes. Particular attention is paid to the procedural aspects of collecting digital, documentary, and victim testimony evidence, as well as the authentication process necessary for judicial proceedings.

The study highlights the problems associated with the loss of evidence due to the destruction of crime scenes, witness intimidation, limited access to conflict zones, and the inadequacy of international cooperation mechanisms. The admissibility standards for evidence, both in international and national judicial practices, are systematically analyzed, especially in the context of the prohibition against the use of evidence obtained in violation of human rights.

The experience of conducting investigations in post-conflict regions is examined. Specific recommendations for improving Ukrainian legislation are proposed: detailing the elements of war crimes within the Criminal Code, establishing specialized units for evidence collection, improving procedural rules on handling digital evidence, and institutionalizing international cooperation in criminal proceedings concerning war crimes. The practical proposals aim to enhance the effectiveness of documenting war crimes and to ensure fair trials in compliance with international justice standards.

Keywords: war crimes, evidence collection, verification, criminal responsibility, international law, Ukraine, ECtHR, international experience, procedural safeguards, law of evidence.

Авторська довідка:

Татаренко Ігор Віталійович, здобувач третього (освітнього-наукового) рівня вищої освіти першого року навчання кафедри публічного та приватного права ЧНУ ім. В. Даля. asp-081-24-64@snu.edu.ua, <https://orcid.org/0000-0002-7320-4237>

Стаття надійшла до редакції 20 травня 2025 р.